

Daf. 4

M A. DE MAN

Vervolgmemorie van overgave
van de onderafdeling MALILI

AFD. CULT. EN PHYS. ANTHROPOLOGIE
VAN HET
KON. INSTITUUT VOOR DE TROPEN

VERVOLG - MEMORIE

van

Overgave van Mr. A. de Man, Controleur van
Malili bij overdracht van het bestuur over
genoemde onderafdeeling aan den Controleur
Th. J. Hogendorp op 19 Augustus 1937.

Daf. 4

M

Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden

Afdeeling: L O E W O E.
 Onderafdeeling: - Malili .

VERVOLG - MEMORIE

van

Overgave van Mr. A. de Man, Controleur van Malili
 bij overdracht van het bestuur over genoemde onderafdeeling
 aan den Controleur Th. J. Hogendorp op 19 Augustus 1937.-

Inleiding.

De aandacht vestigend op den korten tijd van mijn
 verblijf **alhier** - op 2 November 1936 nam ik het
 Bestuur over van den Controleur R. J. C. Batten - moge
 ik mij bij voorbaat verontschuldigen over de on-
 volledigheid waaraan deze memorie deswege uiteraard
 mank zal moeten gaan en omtrent eventueele, daarin
 voorkomende, onjuistheden welke zich, naar ik hoop,
 zullen bepalen tot details.

De wensch om te probeeren iets van de sfeer van deze
 onderafdeeling te laten leven, en die om enkele we-
 tenswaardigheden, vooral voor mijn opvolger van be-
 lang, vast te leggen, deed mij deze poging tot het
 opmaken van een aanvullende memorie - niettegenstaande
 mijn kort verblijf alhier - waga.

I. Aardrijkskundige beschrijving.
a. ligging, grootte, grenzen

De bundels van het Asistent-Residents-kantoor werden geraadpleegd - op het kantoor van Malili en Masamba waren dienaangaand geen gegevens te verkrijgen - doch werd geen omschrijving van de grenzen aangetroffen. De Onderstaande omschrijving berust op gedane ervaring, zoomede op gegevens van de Inlandsche Bestuurs-ambtenaren.

De Onderafdeeling is gelegen in Midden-Celebes en reikt in het zuiden tot de Golf v. Bone, terwijl de zuidelijke grens met de onderafdeeling Kolaka verder gevormd wordt door een lijn, getrokken even ten zuiden van het eiland Boeloe PoloE op een plaats genaamd Loepereng SoemilaE, in bijna Oostelijke richting ten zuiden van Pongkeroe, tot ongeveer het punt waar deze lijn de bergen (berggruggen) van Ladaoe en Taparamasapi snijdt. Daarna gaat de grenslijn doch meer Zuidwaarts gericht verder tot een punt ten zuiden van Kp. Ea Mea (Boentoe Ea Mea), op welke plaats een pilaar van den Topografischen Dienst staat. De Plaats heet naar deze pilaar "tembok". Op meerbedeelde plek komen de grenzen van de drie onderafdeelingen Malili, Kolaka en Kendarí tezamen. De grens in Oosterlijkerichting (met o.a. Kendarí en Kolonedale, loopt parallel aan de oevers van de groots meren, nl. het Towoeti, Moholona- en Matano-meer. Over het algemeen behoort de kust-strook tot Malili, terwijl men zich op de top van de langsliggende berggruggen reeds over de grens bevindt (vgl. de ligging van den weg Lengkobale-Batoepali, onder het punt wegen: Deze grens wordt feitelijk gevormd door een waterscheiding. Als markant grens-punt worde genoemd het meer Lantoa, naar hetwelk de grens zich in Noordwestelijke richting ombuigt. Na het Matano-meer zet de grenslijn zich in Noord-Westelijke-richting vrijwel rechtlijnig voort tot de grens van Malili met de o.a. Posso, als punt op deze grenslijn worde genoemd, de thans bijna verdwenen kampong Pa'angkambe. De Noord-grens wordt gevormd door de bergen van de o.a. Posso met als markante punten de bergen Cewantjice op welke plaats de on-

derafdeelingen Malili, Kolonedale en Posso bij elkaar komen en de Takolekadjoe berg, waarna de grens Noord-W.-richting doorloopt tot het snijpunt met de kali Manice, op welk punt tevens de grens met de o.a. Masamba is. De West-grens loopt vanaf het evenbedoelde punt aan de kali Manice tot waar deze uitkomt in KalaEna-rivier, die verder gevolgd wordt tot het punt waar de Bentonoe-rivier in de KalaEna-rivier uitkomt, waarna de Bentonoe de grens vormt tot zijn laatste linker-zijrivier, die daarna grens wordt tot het KoroE-gebergte, dat de tak van grens in Zuid.richting overneemt. Later is de Laewo-rivier (die bij het KoroE-gebergte begint grens, doch kon niemand mij vertellen of grens-rivier samenvallen). De grens loopt verder vanaf de Boengadidi-brug, in den weg Malili-Masamba, naar het Zuiden op eenige km afstand van den weg naar kp. Setang2 tot de golf van Boni bereikt wordt.

Grootte:

Ruw geschat bedraagt de oppervlakte van deze onderafdeeling ± 8.000 km², waarvan de omvangrijke meren ± 1200 km² innemen.

Voor grenzen, zie hierboven.

b. Algemeens gesteldheid van den bodem.

De onderafdeeling bestaat, kortgezegd, uit een kustvlakte, waarachter het heuvel-, bergland gelegen is, waarvan de grenslijn ongeveer samenvalt met den grooten weg Masamba-Malili, met uitzondering van het stroomgebied van de rivieren, hetwelk zich in den vorm van vlakten insnijdt in het heuvelland. Oostelijk tot Zuid. Oostelijk van de kotta Malili komen de bergen, die hier ook hooger zijn, dichter aan de kust. In het algemeen kent Malili alleen slechts hier en daar heuvelland, vooral Zuidelijk van kp. Tinampoe. Langs het Towoeti-meer komen enkele hoge toppen voor, o.a. de Taparamasapi (1125m) en nog in de buurt van kp. Sinongko, de berg Ledoe2 (1372m) De kustvlakte ten Zuiden van den grooten weg is moeras-sig, gevolg van de talrijke rivieren, die er door stroomen, terwijl het bandjir- en regenwater in het bosch blijft staan. Ten Noorden van den grooten weg, treft men ook veelal oerbosch aan, met bijbehorende fauna en flora. Zeer dicht is dit bosch niet, vermoedelijk is zulks een gevolg van den minder rijken bodem, welke vorming van ondoordringbaar oerbosch, als waarvan men op andere eilanden hoort, in den weg staat. Aan den West-Noord en Oost-grens gaat het bergland over in dat van de betrokken onderafdeelingen.

Vlakten in het heuvel-land

In het district Nocha heeft men nog eenige vlakten, nl. de Landangie- Kawata- en de PaE-vlakte, W.O. begrepen de Wecela-vlakte. Deze vlakten hebben vooral belang uit landbouwkundig oogpunt.

(e) Omtrent de gesteldheid van den bodem voor landbouwkundige doeleinden zij opgemerkt, dat deze voor wat aangaat de eerderbedoelde kuststrook, zich - in verband met haar moerassig karakter niet leent voor landbouw, i.c. dat poging daar sawahs aan te leggen mislukt danwel zeer schaars zijn.

Noordelijk van den grooten weg - i.c. in het vlakke-tot-flauw glooiende heuvel-land (meestal begroeid met oer-bosch) is die poging niet gedaan. Een uitzondering maken hierop evenwel de sawah-complexen van de kampong Lanosi, Likolambara, Manangaloe, Bandoa en Lamberesse-Boegis, welke zelfs zeer goede beschotten geven, en is het n.m.m. nog een groote vraag - vide het eerder opgemerkte omtrent de "schraalheid" van dit oer-bosch - of de bosch-bodem, bij omkappen, een voldoende aan voedingsstoffen rijken bodem biedt voor permanente sawahbouw. Elders in de onderafdeeling leidde afbranden van bosch-arealen tot ladang-bouw met uitzondering van sawah-complexen in de kampongs Lopi en Laimbo in het Moengkoe-tanasche, van eenige, qua-oppervlakte weinig beteekenende sawah-complexen in de PaE-vlakte en zich nog steeds uitbreidende sawah-aanleg in de kampongs Beace en Lambatoe, welke laatste ongetwijfeld nog voor uitbreiding vatbaar is. Over het algemeen kan - en dit geldt het volgende voor de gronden in het district Nocha - een ladang-bebouwing, het maximum-excedent van dezen grond genoemd worden.

c. Kusten

Verwezen worde naar het bovenvermelde onder sub a) en sub b) . Opgemerkt zij nog, dat de kuststrook, feitelijk bestaande uit de delta's van de talrijke rivieren, ondiep is en ~~meer~~ op eenige (3) kilometers afstand bevaarbaar is voor zeeschepen. Voortdurende aanslibbing en het waaiervormige uitloopen der riviermonden zijn oorzaken, dat de rivieren er niet in geslaagd zijn een diep bed uit te slijten.

(f.)

Vrijwel de geheele kust is eerst op evenge-noemde afstand van een voldoende diepgang; slechts in de buurt van kp.Lampia zou zich een diepere geul bevinden, waarlangs schepen met groote diepgang tot in de buurt van deze kust-kampong zouden kunnen komen.

Zowel bij Oost- als bij West-moesson geldt het eerder-vermelde; kwestie's van eb en vloed van het zeewater zijn ten deze veel belangrijker dan die van de wisseling van jaargetijde.

d. Rivieren en meren.

Deze waterwegen vormen over het algemeen goede communicatie-middelen voor het scheepvaart-verkeer.

De groote rivieren als de Kalaena en PawsoE en in het algemeen die, welke in Noord-Zuidelijke-richting tusschen Malili en Wotoe stroomen, worden - uiteraard met uitzondering van het geval van bandjirs - regelmatig tot ver in den bovenloop bevaaren.

Anders staat het met die ten Westen van Wotoe, welke, smaller en in den Oostmoesson-tijd veelal droog, weinig beteekenis hebben voor de scheepvaart, bovendien verkeerren zij in den natten tijd spoedig in bandjirende rivieren. De kali-Malili, oock genaamd kali La Rona, is feitelijk slechts tot kp.Waraoe goed bevaarbaar en daarna in de richting Pongkeroe, door de talrijke stroomversnellingen niet-ongevaarlijk.

Toch heeft, bij gebrek aan een anderen verbindingsweg, afvoer van de damar vanaf kp.Pongkeroe langs dezen water-weg plaats.

De meren vormen goede water-wegen. Een regelmatig damar-vervoer, met djarampa-prauwen heeft vooral op het Towoeti-meer plaats.

De drie groote meren (Towoeti-, Moholona- en Matano-meer) staan bovendien met elkaar in verbinding, waarvan de verbinding tusschen de laatste twee meren practisch het minst beteekent, daar men liever aan de overzijde van het Moholona-meer gebruik maakt van een korte voetpad-verbinding met het Matano-meer.

e. Wegen en paden.

Het wegennet voldoet wel in de behoefte en zal dit in de naaste toekomst meer doen.

A1) De voornaamste weg is die van Malili naar Masamba - en vandaar doorgaand naar Palopo. De lengte in Malili bedraagt 77 km. Deze weg is, voor wat betreft het gedeelte in Malili, nog niet zoo heel lang geschikt voor auto-verkeer; voorzover door mij kon worden nagegaan, moet dit een sedert tien jaren het geval zijn.

Er blijft overigens nog veel aan te verbeteren. Schoot deze verbetering onder den vorigen Onderopzichter, den Heer Götsch, niet zoo hard op, de nieuwe Onderopzichter daarentegen weet, door strenger aanpakken van de menschen, beter op te schieten.

Het gedeelte, dat het meeste last geeft is dat tusschen Malili en Wotoe, wegens het moerassig karakter van het land; voorbij Wotoe wordt de bodem meer zanderig.

Van het traject Malili-Wotoe verdient het gedeelte Tjerekang tot de PawesoI-rivier en daar eenige honderden meters voorbij, extra aandacht. Hier wordt nog steeds aan gewerkt middels plaatselijke ophoogingen, aanbrenge van een grintlaag. Werden hier goede vorderingen meegemaakt gedurende het eerste halfjaar 1937, het tweede halfjaar trad stilstand in, tengevolge van de met kracht aangevatte werkzaamheden aan de nieuwe ijzeren vak-werkbrug over de Kalaena-rivier; deze eischte bij voortdurend een groot deel van het aantal menschen op.

Deze ongunstige factor zal erger worden, daar versterking van de PawesoI-brug, zoomede verbetering van de Laowo-brug - over de laatstbedoelde herstelling ^{geleiden} werd de beslissing eerst ~~in~~ enkele maanden ^{geleiden} genomen! zoomede heropbouw van twee groote bruggen op de hieronder te behandelen weg Wotoe ² waarin ook niet voorzien was; deze bruggen "vielen" door bandjir! - Moengkoetana voor dit jaar op het program staan.

Het aantal heerendienst-plichtigen per dag per km voor gewoon onderhoud bedraagt drie, doch wordt dit cijfer voor den grooten weg lang niet gehaald.

Op dezen weg wordt gewerkt met heerendienst-plichtigen en koelie's. Het, tot voor kort, aan koelie-loonen uitgegeven bedrag bedroeg ruim f. 4.000.-

A2) De weg Wotoe-Moengkoetana of beter vanaf het kruispunt Tarengge tot Moengkoetana - lengte; 22 km, als tweede weg in onderhoud bij den L.T.D., een voor auto's berijdbare weg.

Deze weg werd t.o.v. het onderhoud, altijd wat stiefmoederlijk bedeed. De Onder-Opzichter heeft zijn handen vol aan den hoofd-weg (deze Onder-Opzichter woont in het centrum van de wegverbeteringen, n.l. in kp. Angkona). E.e.a. werd ongunstig beïnvloed door de in-storting in Maart jl. van de Laimbo-brug, op 16 km afstand van Tarengge, gevolgd door de verfieling van de brug over de Tomoni-rivier in kp. Malekoe, 9 km vanaf Tarengge bij de bandjir in April jl.

Het onderhoud van den weg hield sedert geheel op. Werde de weg hierdoor weinig aangetast - de zwaar met rotan beladen auto's van den beheerder van de ondernemingen van Oei Seeuwen te Tarengge (Goni) rijden er nu ook niet meer over -, uiteraard werden, door regens ontstane modderpoelen niet direct opgevuld met materiaal en groeide het gras aan weerszijden hoog op. De grasmat op den weg zelf, groeit gelukkig zeer langzaam en heeft het voordeel het wegdek bij elkaar te houden.

Met niet veel onkosten aan heerendienst-plichtigen zal deze weg, met vrij weinig moeite in orde gemaakt kunnen worden, waarmee gewacht kan worden op het herstel van de bruggen.

Vorige week werd door mij last gegeven om twintig man voor het gewone onderhoud (vooral gras-snijden) te doen uitkomen tusschen Tarengge en kp. Malekoe. De weg Wotoe-Moengkoetana doorgaande naar Posso is belangrijk: 1) als verkeersweg voor de talrijke kampongs van de BaraE-Toradja's, zoomede vanzelfsprekend ook uit bestuursoogpunt, 2) voor den handel - zie het vermelde over het vervoer van rotan en ook wel van damar, 3) als schakel in den weg naar het Posso-meer. Tav. de wijze van her-opbouw van de bruggen op dezen weg worde verwezen naar mijn dienaangaand schrijven, verband-houdend met de memorie ^{port} artikel 69 (4) op de ontwerp-begrooting 1938.

B. De overige wegen alle in onderhoud bij het B.B. Hiervan dient als belangrijkste genoemd te worden: de verbinding Malili-Tabarano-Timampoe.

Onder verwijzing naar de uitvoerige correspondentie dienaangaand, worde hier slechts opgemerkt, dat met goedkeuring van den Resident van Celebes en Onderhoorigheden besloten is:

1) om het bestaande, via Kawata, loopende paarden-pad, hetwelk thans tot Kromohari (paal 23, vanaf Malili), berijdbaar is voor auto's, verder tot autoweg te maken.

De berekening van den Ingenieur L.W. voorziet in een voltooiing in een tijdsbestek van anderhalf jaar, voorzichtigheidshalve dient dit - onder de voorwaarden bedoeld in mijn uitvoerig dienaangaand schrijven - gesteld te worden op minstens twee jaar.

Omtrent de beteekenis van een zoodanige verbinding moge hier korthedshalve gewzen worden op 1) bestuursfactoren, 2) handels-belangen, 3) bevolkings-belangen, vide verder bedoelde correspondentie.

Over de vorderingen van den nieuw-aanleg, waaraan in de maand Juni jl. begonnen werd, zij opgemerkt, dat thans 1 km is afgegraven, voor het grootste deel in een heuvel met diep gefundeerde steenen; een sobere verharding is ook aangebracht. De aanleg is niet in die mate opgeschoten, als mogelijk geweest zou zijn als de reeds in Juni jl. aangevraagde 60 (later 100) Toradja-koelie's eerder gearriveerd waren; dd. van dit schrijven arriveerde eerste ploeg van 40 man.

Dit sluit evenwel in, dat gedurende de resterende maanden van dit jaar meer koelie's zullen kunnen worden aangenomen.

De aanwerving van Toradja-koelie's bleef als eenige oplossing over, nadat tevergeefs was getracht tegen een dagloon ad /. 0,25 koelie's uit Malili zelf te betrekken.

Omtrent het uitkomen in heerdienst ten behoeve van dezen weg, worde verwezen naar de betreffende bundel, zoodmede de aantekeningen in mijn dagboek handelende over de moeilijkheden daarbij ondervonden.

Het weggedeelte Kawata-Kromohari is thans nog verre van volmaakt en dient hiernaan, ook met een groeter contingent (minstens 40 man) dan tot dusver het geval kon zijn, gewerkt te worden.

Het paardenpad Waraoe-Tabarano.

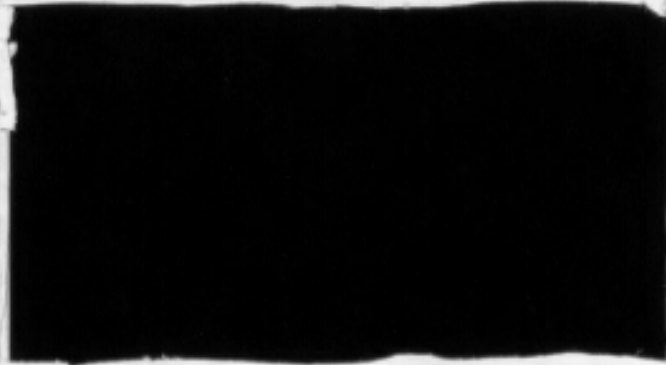
Ook dit pad is belangrijk voor den damar-handel. Nog steeds volgt de helft van de damar in Timampoe verzameld, dezen weg. Deze weg zal in de toekomst door het gereedkomen van den auto-weg stellig veel aan belangrijkheid verliezen. Waar voorloopig van den weg nog veel gebruik gemaakt wordt - werd in opdracht van den Resident - voor het eerst na ruim tien jaren eveneens in Juni jl. begonnen met verbetering van dezen weg als paarden-pad.

De wegverbreding, middels het plaatselijk doen springen van de rotswand, kwam voor zover het gedeelte Wamoe-Balambano betreft, gereed. De eigenlijke weg-verbetering, welke ondertusschen begon, dient met kracht voortgezet te worden. Eveneens kwam de brug over de Patingko-rivier gereed, zoodat wat al jaren niet het geval was, de rivier nu ten allen tijde kan worden gepasseerd. Verwacht wordt, dat met 50 man (allen koelie's) werkend, de weg op het einde van dit jaar voldoende verbeterd kan zijn om verder met een ploeg van 15-20 man voor gewoon onderhoud te kunnen volstaan. Beide wegen staan onder leiding van Mantri Pantung, die reeds in 1919 als Wegopziener genoemd wordt en bij den aanleg van alle wegen in de onderafdeeling een belangrijk aandeel moet hebben gehad. Ook als bruggen-bouwer doet hij zeer goed werk. Onder hem dienen eenige mandoers.

Opgemerkt zij, dat bij adviezen en voorlichting over technische kwestie's, deze wegen betreffend, steeds groote en zaakkundige medewerking ondervonden werd van den Ir.L.W., den heer Paardekooper.

De overige wegen zijn allen voet- en paardenpaden, waarvan het onderhoud - in mijn tijd - in gemeentedienst geschiedde en waarvoor het districtshoofd aansprakelijk gesteld kan worden. Naar volgorde van belangrijkheid, zijn het districtsgewijs, de volgende wegen: district Noeha.

1) De weg Langkobale naar de grens met Kendari een behoorlijk breed pad, hetwelk zich langs den oever van het Towoeti-meer na 6 km voortzet tot in Kendari, en Kolonedale, om bij kp. Koroni den weg bedoeld onder sub 3) te snijden.

Een voor het vervoer van damar, voor de Landschappen Kendari en Kolonedale zeer belangrijke weg, waarvan Malili evenwel vooral de profijten trekt. De damar uit deze landschappen wordt door in deze afdeeling wonende Boegineesche en Japansche handelaren opgekoocht, en vindt zijn weg verder over het meer naar het haven-kantoor van Malili.

2) De weg Tolo²-Matano: belangrijk uit het oogpunt van vervoer van rotan en damar, hetwelk hier vnl. met pateke-karbouwen en ook wel met paarden geschiedt.

3) De weg van kp. Beace via kp. Lambatoc naar de grens met Kolonedale, over een lengte van 3 km door alang² loopend en goed begaanbaar, en zet zich steil stijgend en dalend door het bosch voort en is daar bezaaid met groote steenen. Voorbij de grens en tot waar deze weg die onder sub 1) snijdt, wordt het pad nog slechter; verschillende breede rivieren moeten doorwaden worden, wat in regentijd en zonder gevaren voor paarden en menschen veelal uitgesloten moet worden geacht. De slechtste weg, die ik in geheel Malili aantrof. Belangrijkheid voor den damar-handel - het achterland, vooral bij kp. Sampalawa van Kolonodale is zeer rijk aan eerst sedert korten tijd geëxploiteerde damar-boomen - heeft dit pad wel, daar het de kortste verbinding met het Towoeti-meer vormt, waarheen ook deze damar gebracht moet worden. Het onderhoud van het pad-in-kwestie moet evenwel ondoenlijk geacht worden.

De handel is niet gedupeerd, indien de damar den anderen, - zij het wat langeren weg via Lengkobale neemt.

4) De weg PaE2-Sinongko-Soroako, van belang voor damarvervoer/middels pateke-paarden.

5) De weg Timampoe naar Oetono en verder over het Matano-meer naar Soroako, eveneens.

6) De weg Timampoe-Pombalaan aan het Moholona-meer eerst voetpad, later gedeeltelijk verbeterd tot paardenpad, teneinde het vervoer van damar van de kampongs Moholona en LampesoeE mogelijk te maken. Thans is men nog niet zoo ver, dat de pateke-paarden e/ylangs kunnen; de kwestie van de verbetering ware eventueel t.g.t. onder de oogen te zien;

7) De weg Larona-Tabarano, gedeeltelijk per paard berijdbaar. In 1935 is voor het laatst nog iets aan onderhoud gedaan.

De weg had vroeger vooral belang voor vervoer van ijzererts van kp. Larona, één van de middelpunten van het Mijnbouwkundig Onderzoek, naar Waraoe. Voor damar-vervoer is onderhoud niet noodig door de verbinding over het meer met Timampoe.

8) Het voetpad van Pongkeroe naar kp. Larona. Destijds werd dit gebruikt voor damar-vervoer - de streek om en bij den berg Taparamasapi is rijk aan damarboomen - naar Timampoe. Thans wordt het pad, reeds sinds jaren niet meer voor dit doel gebruikt en is het daarom bijna niet meer terug te vinden. De damar van Pongkeroe gaat thans per prauw en per vlot de kali af naar Malili.

district Malili.

1) De weg Malili-Waraoe, welke in den tijd van den Gezaghebber Beck (1923) naar verluidt evenwel korter dan één jaar, berijdbaar is geweest voor auto's. Dit heeft verband gehouden met de aanwezigheid van den Mijnbouwkundigen Dienst te Waraoe toen ^{daar} ter plaatse o.a. een flink aantal Europeesche woningen moet hebben gestaan. Hiervan is thans slechts een voetpad over. Steeds onderloopen van den weg en in verband daarmee duur onderhoud, zoomede het staken van het geologische onderzoek zijn de redenen van dit verval geweest. De handel heeft nooit van dit pad voor afvoer van damar gebruik gemaakt, daar vroeger ^{vervoer} per prauw - de prauwen te Waraoe zijn de grootste in geheel Malili en vervoeren lasten van 30-40 pikol damar - goedkooper was. Slechts uit bestuurs-oogpunt i.c. om Waraoe zoo noodig anders dan per prauw te kunnen bereiken is instandhouding van dit pad gewenscht. Mijn voorganger, Controleur E.J.C. Bat-

is wederom met het onderhoud daarvan, dat jaren niet plaats gehad had, begonnen. Ik heb hieraan niets laten doen i.v.m. de meerkrijgende behoefte aan werkrachten op andere wegen. Een bescheiden onderhoud, éénmaal per jaar, is wellicht in de toekomst mogelijk.

2) De weg van kp. Labose naar kp. Waraoe; deze leidt over de Malili-rivier. Het onderhoud hiervan is noodig voor de school te Waraoe, bezoekende kinderen van kp. Labose. Met de extra-beurt, die deze weg moest hebben werd het districtshoofd belast.

3) Het voetpad van kp. Lampia naar kp. Karebbe is van belang voor den vischafvoer van kp. Lampia naar kp. Waraoe.

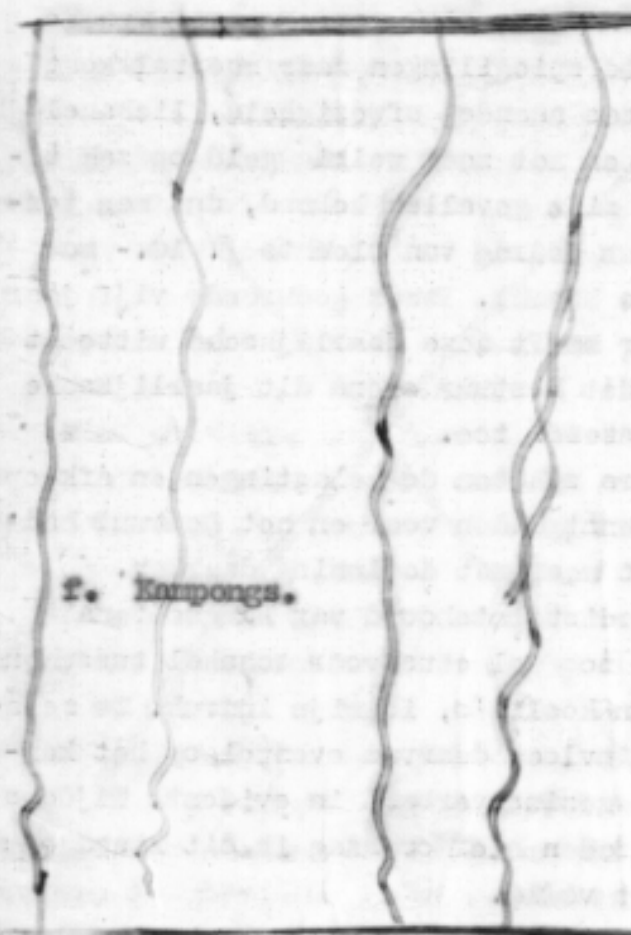
4) Het voetpad Lampia-Labose, wordt zelden door de kamponglieden gebruikt.

Plaatselijk onderzoek bevestigde de meening van het districtshoofd, dat verder onderhoud overbodig is.

5) De weg van kp. Lampia naar Tolala (Kolaka) lang geleden een paardenpad, thans alleen nog maar voetpad, is grootendeels niet meer terug te vinden. Belang voor de verbinding met Kolaka heeft de weg thans niet meer; het verkeer met het Zuiden geschiedt geheel per prauw. Aanleiding tot het verlaten van het pad is geweest: het opgeven van oude plannen omtrent een telefoon-en zelfs een auto-weg verbinding met Kolaka.

District Wotoe.

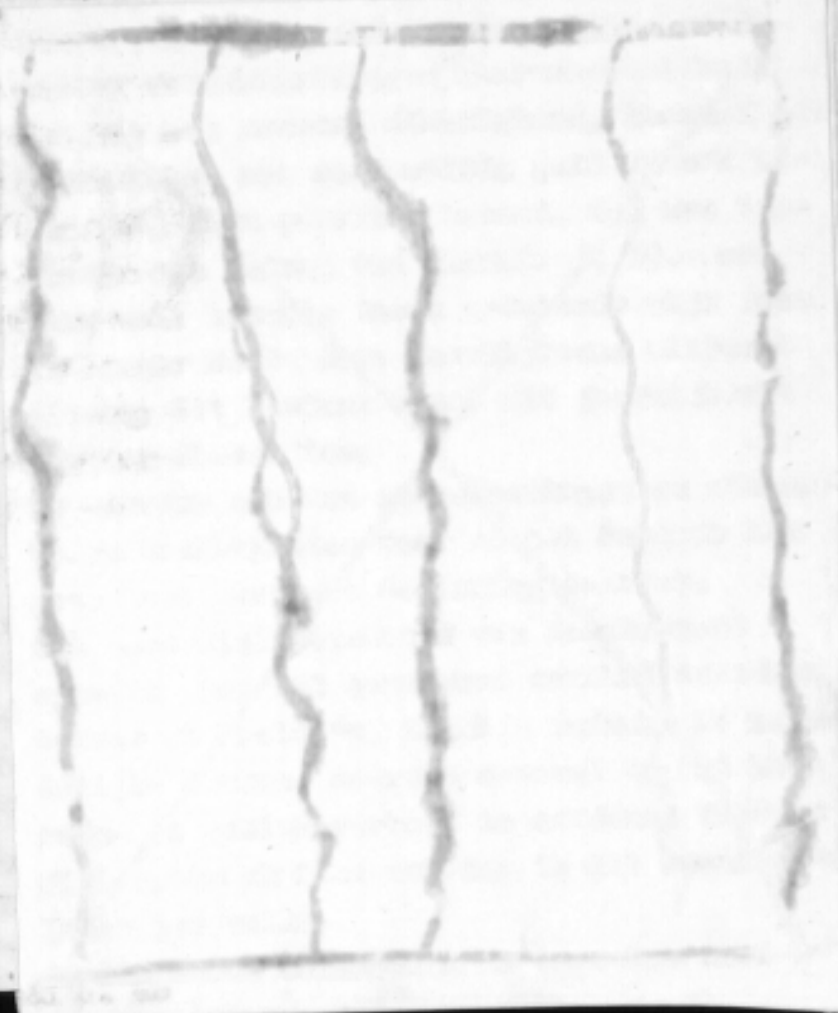
De verbindingen vanaf de groote weg (Wotoegrens Masamba), met de plaatsen aan de kust, i.c. kampongs Balo2, Mabonta, Boeraoe, Setang2, zijn uitsluitend van belang voor de betrokken kust-kampongs. Het belangrijkste zijn de wegen naar Boeraoe en naar Setang2; de route vooral voor het transport van het eebenhout (kap-bedrijf van den Japanner T. Matsumoto in kp. Lamberese) naar de kust, de laatste omdat daaraan drie kampongs nl. Setang2, Poreang en Lacewo profiteeren. Een verzoek om onderhoud in heerendienst van den weg naar Balo2 werd door mij, na inspectie daarvan voor deze kampong geweigerd, en komt de weg hoogstens in aanmerking voor onderhoud in gemeentedienst dan wel in kampongdienst.

f. Kampongs.

De weg naar de kust via kp. Boeraoe is het belangrijkste en verbeterde/het districtshoofd hier reeds wat aan, Tav. den weg naar Setang2 stond allang een inspectie (daarvan), ter beraaming van een eventuele verbetering, op het program. Aan verbetering daarvan mag evenwel n.i. niet gedacht worden, zoolang eendergenoemde drie kampongs zooveel moeite veroorzaken bij het doen uitkomen in heerendienst. N.B. Kleinere verbindingswegen tusschen kampongs of gehuchten onderling werden hier niet opgenomen.

Concentratie van de bevolking in kampongs heeft in een redelijk tempo plaats. Werd dien-aangaande reeds veel bereikt, steeds moet gerekend worden op de miging van de kampongen-schen om zich weer - en dit liefst blijvend, indien het maar getolereerd wordt - te vestigen op de ladangs, d.i. meestal ver van de kampongs.

waard gefa
waren aan
den sandra
neens. Wa
bosse als
schouwd w
opvolger,
weging om
dienst van
te gaan,
het vertri

tijder
verden
weerd
saget
bouw
tuin toe
koudheid

Kampong-verbetering.

In de behuizing van de BareE-Toradja's van ver-
schillende kampongs is gedurende de laatste
twee jaar verbetering gebracht o.a. kp. Laimbot
en kp. Tongkomafo. De BareE-Toradja's woonden
met drie en vaak meer gezinnen in een huis sa-
men, hetgeen, uit hygiënisch oogpunt, uiteraard
zeer ongewenscht is. Bij de nieuw-bouw wordt
hierop steeds gelet. Behalve langs den weg Wo-
toe-Mangkroetana, treft men nog BareE-kampongs
aan, langs den ^{weg}Wotce-grens-Masamba. De kam-
pongs bewoond door Loewoereezen en Boegineezen
bevinden zich vnl. langs den eerderegenoemden

grooten weg zoomede langs de kust. Voor het district Malili/langs den grooten weg en langs de kust. Ook in het uitgestrekte district Hoeha levert de concentratie van de menschen in de kampongs hier en daar nog eenige moeilijkheden op. ~~Waar in dezen reeds~~ Hoewel te dien aanzien reeds veel bereikt werd, -kampong Pae2 is een voorbeeld van recenten datum - steeds ^{alient} erop gelet te worden, dat de menschen na afoogsten van de ladangs terugkeeren naar het dorp, zoomede dat zij de padi overbrengen naar de loemboeng in het dorp.

g. Plantengroei.

Dit punt werd reeds terloops hierboven aange- roerd. Over de minder rijke plantengroei, daar waar het terrein nog vrijwel maagdelijk is, werd ook reeds een en ander gezegd. Be- werking van de ladangs is vrijwel overal slechts eenmaal mogelijk, waarna de grond, nadat men er soms nog polowidjo op geplant heeft, gedurende eenige jaren moet blijven liggen.

Over het algemeen kan het terrein, niettegen- staande het veelvuldig voorkomen van bosch niet moeilijk begaanbaar genoemd worden. Afbranden van bosch voor het maken van ladang heeft nogal eersplaats.

In verband met ^{de} geringe dichtheid van de be- volking van deze onderafdeeling is een nog vrijwel ongelimiteerde, uitbreiding van het ladang-areaal mogelijk. Middels de verplich- ting en alvorens tot eerste aanleg van een ladang over te gaan, daarvan kennis te geven aan het kampongheofd q.q. districtshoofd kan willekeurig en onmoedig afbranden van bosch

tegengaan zoomede een goede kampong-verming bevorderd worden.

h. Klimaat en Moessons.

Het klimaat van Malili wordt niet noemenswaar- dig beïnvloed door de moessons. Al is het over- dreven om te spreken van een steeds gelijkblij- vende regenval en temperatuur, gezegd mag wor- den, dat vrijwel het heele jaar door regen valt, met overigens belangrijke toppen t.a.v. de re- genval in de maanden Juni t/m Juli (resp. August- tus).

De kentering veroorzaakt, evenals elders, groote warmte overdag en koele nachten.

II. Bevolking.

a. Afkomst, stam- en klasseindeeling.

De bevolking bestaat uit de hoofdgroepen: Loe- woereezen, To Lampoe en To Bela.

De hier ook vrij talrijk voorkomende Boeginee- zen zijn verwant aan de Loewoereezen.

De Loewoereezen bewonen vooral de kust-kampongs en groote plaatsen (Wotoe, Malili, Timampoe), de To Lampoe en To Bela wonen meestal binnen- waarts in het heuvel- en bergland.

Loewoereezen.

Als element binnen de Loeoe-groep worde nog ge- noemd: de To Wotoe, die uitsluitend in kp. Wotoe wonen. Zij spreken een eigen taal (het laedo) en wijken eenigszins van de overige Loewoereez- en af in zeden en gewoonten. Het is een extra- luidruchtig volkje.

De aard en karakter-eigenschappen van den Loe- woerees stemt overeen met die van de Boeginee- zen. Het is het "heeren-volk", vergeleken bij de To Lampoe (BareE-Toradja) en To Bela, waar- over hieronder, bij de bespreking der To Lampoe- groep, nog meer.

Dit bevolking^{de} element (de To Loewoe), ^{dit} zga. ge- heel verblijf houdt in de districten Wotoe en Malili, wordt nog steeds gevoed vanuit de on- derafdeeling Palopo. Zij wonen reeds lang in Malili ~~door~~ en vertegenwoordigen hier van ouds- her het overheerschende Loewoe-element. Men kan hen in de genoemde twee districten dus de au- tochthone bevolking noemen.

werde n
zeer l
zijn z
luidruc
karakte
die van

De eerste onderneming is in Chinese handen; de ten tweede en ten derde genoemde personen zijn Arabieren. Gedurende een half jaar en langer blijven zij weg. Als eerder gezegd, kan dit wegtrekken voor langen tijd een euvel genoemd worden. Vrouwen en kinderen blijven onverzorgd achter, aan bezhouwing van het land wordt uiteraard niets gedaan, dan wel door de vrouwen, terwijl tenslotte het kampong-verband losser wordt en de zeden verwilderen.

To Lampoe.

(i.e.t.t. menschen uit de wildernis) en de BareE-Toradja's. Omtrent de plaats van hun kampong zij verwezen naar het bovenvermelde onder kampongs. Eenige der meest op den voorgrond tredende trekken der To Lampoe zijn: goedaardigheid, goedlachsheid, vatbaarheid voor bevelen van Bestuurswege. Hun voornaamste bestaansmiddel is de landbouw. Deze eischt de inspanning van den persoon vollediger op dan de bestaansmiddelen van den Loewoeres (de visch-vangst en sage-klopperij). De ladang levert het meest noodzakelijk voedsel op, doch daarnaast kunnen zij met wat propaganda en eenige aandrang wel gewonnen worden voor het bebouwen van hun erven. Met deze erf-cultuur werden o.a. in de kampongs Bajondo en Malekoe reeds goede resultaten bereikt. De voornaamste, hier gekweekte, bij-voedingsgewassen zijn de ketela-rambat, ketela-pohon, katjang-idjo, aardnoten en daarnaast nog wat koffie en kappok, die men hun handelsgewas zou kunnen noemen. Middels het organiseeren van wedstrijden op dit gebied, zooals in 1936 plaats vond, - het toezicht hierbij werd uitgeoefend door den Landbouwkundig Ambtenaar (L. B.K.A. te Palopo) en de Mantri Landbouw - blijkt, te kunnen worden gewerkt. Het is evenwel nog een open vraag of zij, in de eerste toekomst uit zichzelf en zonder aandrang, tot voortdurende inspanning op dit gebied, in staat zijn. Het andere bestaansmiddel van deze menschen is: het rotan-kappen en de exploitatie van damar-boomen. Over de groote jaarlijksche trek van BareE Toradja's naar Palopo en de motieven die hiertoe leiden, werd boven reeds gesproken. Gewerkt wordt op de houtkap-bedrijven van "Toko tinggi" (bosch Tiwa), van Djabir (bosch Aemma) en van Eda.

L.v.m. d
als het
het over
altijd b
Loewoere
dan zal
De Loewe
waardige
nog stee
van deze
zaamheid
worden d

Omtrent de afkomst der BareE-Toradja's worde nog opgemerkt, dat zij hier autochthona zijn, doch Posso als hun land van afkomst beschouwen. To Bela, letterlijk: "menschen die ver weg wonen" een naam, hen door de Loewoerezen gegeven, welke alle stammen onder de To Bela insluit. Deze volksgroep vormt voor verreweg het grootste gedeelte de bevolking van het district Noeha. Tav. de To Bela dient evenwel weer een onder-verdeeling toegepast te worden. Als voornaamste stammen gelden de To PadoE, To KarongsiE, To TambeE en de To Noeha. De eerstgenoemde stam is wel de belangrijkste, qua aantal, karakter-eigenschappen en toekomst-mogelijkheden, ofschoon de ten tweede genoemde stam zeer dicht bij de To PadoE staat. Tot deze stam (To PadoE) behoort ook het districts-hoofd van thans, de Makole van Noeha, La Semba. Tav. de twee andere stammen en de hier niet nader te noemen onbelangrijke, kleinere stammen, moge verwezen worden naar mijn schrijven over de adatrechtelijke positie van den Soellewatang van Tabarano, waar zij alle met name genoemd worden. Ook in taal zijn de genoemde, grootere stam-eenheden verschillend, al mogen de verschillen alleen dialectisch genoemd worden. Er is een TambeE, Sorako-, KarongsiE- en Mata-no-dialect.

De To Bela maken de autochthone-bevolking van dit district uit. De aard van deze schen is vriendelijk, ze zijn gewillig tav. bestuurs-opdrachten (uitkomen in heeren dienst etc.) - goedmoedig van karakter, doch, meen ik, enigszins bevreesd van aard.

De laatste eigenschap spruit deels voort uit het feit van de aloude overheersching door Lowoe. Hierbij kwam nog, dat de hoofden der drie landschappen van weleer (Matano, Noeha en Weeela) oorspronkelijk tot de autochthone bevolking behoorden, doch zich later wat de landschappen Matano, Noeha betreft (Weeela was eerder opgegaan in Matano) vermengd hebben met hoogadellijk, Loewoesch bloed. Deze lijn zette zich, ook na 1906 het jaar van de vestiging van het Nederlandsche Gezag voort. Een afstammeling van het oude Makale-geslacht van Matano-Noeha, Andi Haloe, werd na een kort intermezzo districtshoofd van Noeha en bleef dit tot 1926.

De handel is nog steeds geheel in Boegineesche handen; de oorspronkelijke bevolking is, in zoover daarbij gemeeld, slechts tapper en meestal in dienst (voorschotten-systeem) van de opkoopters. Ook in andere opzichten blijkt nog steeds van dat overwicht van de Loewoerezen (Boegineezen) en een overwicht, hetwelk door de To Bela veelal nog stilzwijgend erkend wordt.

veelvuld
aanplant
pateke-p
vel durv
meen ma
Steeds d
hoofd, ee
hem ver
ropeesche
de volle
tueale o
zen. Ook
ingesche
Mia-ahol
hoofden v
ke funct
afgeschaf
dergeschi
Noeha.

Ook bij
soms veel
verschillen
vereen, m.
haal de vor

De sterkte van de bevolking, is, districtsgewijs, als hieronder vermeld:

district Malili	5078
Wotoe	10454
Noeha	7906

De sterkte wordt hieronder, alleen tav. het district Malili, kamponggewijs opgegeven:

Malili	1594	zielen
Karebbe	171	"
Warace	256	"
Balantang	201	"
Boeboe	351	"
Lampia	508	"
Labose	304	"
Pongkeros	217	"
Oessoe	351	"
Angkora	351	"
Tjerekang	300	"
Pabeta	284	"
	5078	"

Tav. de overige districten was het preciese aantal bewoners voor iedere kampong, op het tijdstip van opmaken van dit geschrift, op het kantoor niet bekend, en bereikte mij de opgave, dienaangaand nog niet.

c. Godsdienst.

De twee godsdiensten, die hier worden beleden zijn de Mohammedaansche en de Christelijke (Protestantsche). De Loewoerezen en Boegineezen zijn allen Mohammedanen. Hun wijze-van-belijden van den godsdienst is niet fanatiek, al kreeg ik wel de indruk, dat de plichten-leer over het algemeen vrij goed nageleefd wordt.

De To Lampoe en To Bela zijn voor het grootste deel Christenen en leven de voorschriften van hun Godsdienst over het algemeen wel na.

De hier werkende Zending behoort tot het Nederlandsch Zending Genootschap. De zendeling-leeraar, de heer J. Ritsema, werkt reeds ruim vijftien jaar onder hen, waarvan thans ongeveer 12 jaar met kampong Kawata (district Noeha) als standplaats. Van hieruit reist hij de onderafdeeling. Zijn langjarige arbeid heeft zeer zeker succes gehad, hetwelk behalve aan de eigenschappen van den Christelijken Godsdienst en aan de vatbaarheid van deze menschen daarvoor, toegeschreven kan worden aan

zijn idealisme, activiteit en de wijze van omgang met deze menschen. Deze Zending is, gelukkig, geen aanbieder van Westersche, misplaatste, vernissen voor deze menschen, hij kan zich inleven in en heeft appreciatie voor de adat. De omgang met hem, dit moge hier nog opgemerkt worden, was van steeds aangenaam aard en maakte ik van de vele inlichtingen, die hij in staat is te geven, op verschillend gebied, zoo noodig gaarne gebruik.

Een klein deel van de bevolking van deze onderafdeeling, is nog animist; dit bestanddeel zal wel binnen afzienbaren tijd verdwijnen en zich voor het grootste deel aansluiten bij den Christelijken Goddienst.

d. Taal

De Loewoerezen spreken de Boegineesche taal, of beter een taal, die alleen dialectisch afwijkt van de Boegineesche.

De bewoners van kp. Wotoe spreken het "laedo", een aparte taal, welke niet verstaanbaar is voor de overige Loewoerezen. De To Lampoe spreken de BareE-taal/een dialect van de taal in het Possosche. De To Bela spreken verschillende dialecten, welke alleen behooren tot het Moriesch. De overige bevolkingsbestanddeelen, die hetzij voorgoed hier gevestigd zijn (o.a. de To Rongkong van kp. Balambano en kp. Beaoe) dan wel hier slechts tijdelijk vertoeven (o.a. de Toradj's van de districten Sangala, Makale en Rantepao) hebben hun taal behouden; de To Rongkong ^{6v.} spreken dus de TaE-taal.

Overigens spreekt een steeds toenemend aantal menschen het Maleisch, uiteraard het meest in die kampongs waar scholen gevestigd zijn, dan wel in de grotere plaatsen.

e. Bewapening en vecht-wijze.

De Loewoerezen en Boegineezen hebben als elders voorkeur voor het dragen van de badik. Komen zaken omtrent het verboden dragen daarvan weinig voor, handhaving van de betrekkelijke verordening, die het dragen zonder vergunning strafbaar stelt, is gewenscht, ter voorkoming van meerdere overtreedingen. Vooral bij de rumsorige Wotoeërs, komt nogal eens de neiging voor, om naar dit wapen te grijpen. De vergunningsbewijzen worden door den Controleur uitgeschreven.

Doormid is bepaald, dat de passen jaarlijks vernieuwd moeten worden, met uitsluiting van die van districts- en kampong-hoofden en de wakils van laatstgenoemden.

De overige groepen To Lampoe en To Bela hebben niet de voorkeur voor het dragen van wapenen, q.q. komt dit bij hen slechts bij uitzondering voor. Een dergelijke neiging werd alleen, in eenige mate geconstateerd bij die personen, die zich Loewoerees voelen of zich als zoodanig willen voordoen. Voor het voorkomen van vuurwapenen worde verwezen naar de betreffende bundel op kantoor.

f. Woningen en gebouwen.

Het type huis van den Loewoerees komt overeen met dat van den Boeginees; het zijn op palen gebouwde huizen, waarbij als materiaal bamboe (voor de wand en vaak als vloer-bedekking), hout voor de stijler en nipah- of roembia-blaren voor het dak gebruikt wordt. De ruimte onder het huis, de kolong roemah, is als elders het atelier van de bewoners, waar van alles bewaard wordt.

De keuken is meestal (bij den kleinen man) achter in het huis. Het aantal petaks hangt af van de mindere of meerdere welvaart van den bewoner.

peur bambu wanden, voor atappen wande

Huizen der To Lampoe. Als gebruikt materiaal zie het bovenstaande. Het huis bestaat meestal uit een ruimte, waarbinnen het geheel huis-houd-bedrijf van slapen tot koken zich afspeelt.

Hier kwam vroeger nog bij, dat het samenwonen van 3, 4 en meer gezinnen in een woning gebruikelijk was. Bij de nieuw-aanleg van kampongs (vgl. kp. Laimbo en Tongkomaino) is er dan ook voor gewaakt, om dit samenwonen zooveel mogelijk tegen te gaan, resp. te beperken tot hoogstens 2 gezinnen.

De To Bela. Hier geldt hetzelfde als bovengezegd tav. de To Lampoe. Het huis heeft gewoonlijk een binnenwand, die het huis in tweeën verdeelt. Het euvel van samenwonen van veel gezinnen komt hier bijna niet meer voor, waarschijnlijk door de eerdere bemoeienissen in dit opzicht zijdens het Bestuur.

g. Middelen van bestaan.

1. landbouw.

Het hoofdmiddel van bestaan in deze onderafdeeling kan de landbouw genoemd worden. Het grootste deel van de bewoners is hierbij betrokken dan wel leeft daarvan. Een uitzondering hierop maakt vooral de kust-bevolking van Malili, die veelal van de visch-vangst leeft.

Hier staat tegenover, dat in den vorm van het kloppen van de sagu-bocmen óók deze kust-bewoners weer voor korteren of langeren tijd bij deze - zij het, in methode, minderewaardige - vorm van landbouw betrokken zijn. Het is in het geheel niet uitgesloten te achten, dat sekere terreinen, bewoond door de Loewoeroezen, tot sawahs zouden kunnen gemaakt worden, gedacht wordt óv. aan de strook grond ten zuiden van de weg Wotoc-Masamba, o.a. in de buurt van kp. Lacoewo. De bevolking voelt er evenwel weinig voor, men komt er ook niet of sóór zelden toe om het te probeeren, middels het maken van leidingen etc. De pogingen tot sawah-aanleg aan weerszijden van evengenoemde weg zijn wel geslaagd, in de kampongs Lamberese Boegis, Lanosi, Manangaloe en in kleiner verband ook in kp. Likoelambara en Manbotoe. Naast de sawahs heeft men meestentijds nog ladangs, dien in het veelal nog bestaande tekort aan rijst helpen voorzien. Men heeft er de kleine Lanosi-bevloeiing, een irrigatie-werkje, waar alleen kp. Lanosi van profiteert; het is gemaakt in 1935.

Het sawah-areaal lijkt in evengenoemde kampongs eerder in de lengte (langs den weg) dan in de diepte voor uitbreiding vatbaar. Geregeld toezicht van de L.V.D. blijft noodig op het punt van planttijden, verzorging van leidingen, waar zeer weinig aan gedaan pleegt te worden, niettegenstaande men waar voor zijn geld krijgt in den vorm van goede padi-beschotten. Sawahs treft men verder nog tot geringe oppervlakte, wat betreft het totaal en per vak, aan op den weg naar kp. Moengkoetara, nl in de kampongs Lopic en Laimbo. Per kampong heeft men een 30- tot 40-tal kleine petaks. De kwaliteit van de daar geziene padi kan ik niet roemen. Het is meer een plantwijze-op-goed-geluk, de ladang-bebouwing daarnaast blijft voor betrokkenen hoofdzaak. Eenige toename van het sawah-areaal kan hier nog wel verwacht worden, al zijn de geschikte terreinen dun gezaaid, zoo als bijvoorbeeld in kp. Tongkomaino, waar d.m.v. een nieuw te maken leidinkje, wellicht een sawah-complex aangelegd kan worden.

L. Malangan

Eenige sawah-complexjes treft men nog aan in de kampongs Ongkona, Pabeta en Tjerekang; het laatste is feitelijk een proefveld van het kamponghoofd.

Meer oostelijk treft men nog wat sawahs aan n.l. in kp. Labose, Karebbe en Wasee (allen in het district Malili), doch de ladang-vorm is hier belangrijker.

Tenslotte heeft men in het district Noeha sawahs in kp. Tabarano; heel veel maar mag dit ook al weer niet hebben. Hier, evenals bij de eerderbedoelde sawahs, maakt men gebruik van primitieve leidingen om het kali-water over te voeren. De rivieren bevattende evenwel niet altijd water, zoodat de sawahs tenslotte toch van de regen afhankelijk zijn.

Van ploegen maakt men in dit district vrij algemeen gebruik. Het zijn houten ploegen, welke veelal voortgetrokken worden door karbouwen; er zijn thans ook eenig tientallen ijzeren ploegen in gebruik, o.a. in kp. Tabarano. De Zending-leeraar verleent hulp voor de bestelling, tegen kostprijs, van deze werktuigen uit Posso. Ploegbewerking van de grond is mogelijk, mits op niet te zware grond.

Nog komen grotere sawah-complexen voor in de kampongs Beaso en Lambatoe, aan den overzijde van het Towoeti-meer.

De *is* hier nog jong. Nog steeds breidt het beplante areaal zich uit. Hier is nog plaats en gelegenheid voor uitbreiding met eenige honderden HA.

Deze kampongs leveren wel uitgebreidste sawah-complex van geheel Malili op. De landbouwers zijn vnl. To Hongkong, To Radja en ook nog Boegineezen.

Men heeft er flinke bevoeiings-leidingen, welke door de bevolking zelve, onder leiding van den Mantri Landbouw, Sangke, gemaakt zijn. Hier is dus nog plaats voor vele nieuwe-komere en reeds thans melden zich verscheidenden van buiten. Op gelijktijdige planten ter vermindering van uitbreiding van eventuele walang sangit plagen e.d., dient zooveel mogelijk gelet te worden. Verder is het van belang de grond-rechten, middels gebruikeking van het Inlandsch-Notariaat, zooveel mogelijk vast te leggen. In geheel Noeha, moet momenteel nog veel rijst ingevoerd worden, zoodat de betekenis van de sawah-gronden in kwestie, als beschikbare rijstschuur voor een deel van Noeha, duidelijk is.

Nog worde vermeld de sawahs van kp. Balambano, bewerkt door de daar woonachtige en uitsluitend daarvan bestaande To Hongkong. Uitbereiding is hier helaas nie

Bevoeiings-leidingen, Malili, de Tawa...

landbouw

meer mogelijk en is dit, op mijn verzoek, nagegaan door een opnemer L.W. van Palopo.

De sawah-arealen in de vlakke van Landangi en Kawata worden verder nog verzameld. Eerstgenoemde zijn de belangrijkste. Ook hier is, waarschijnlijk, desgewenscht, nog wel wat uitbreiding mogelijk. Hetzelfde is het geval in kampong Kawata. Hier liggen groote stukken sawahs onder het Bestuur van Andi Maloe (vorig districtshoofd) door de bevolking voor haar bebouwd, brack.

Ladang. De ladang-cultuur is verreweg de voornaamste methode van landbouw in geheel Malili. Men gaat hiertoe uit zichzelf over, hetgeen niet of bij uitzondering het geval is t.a.v. de sawah-cultuur. Over het algemeen kan gezegd worden, dat de grond voldoende is, zoodat het gebruikelijke systeem van een jaar bebouwing, met braakliggen van den grond voor 3-4 jaar, gedurende welken tijd andere terreinen bebouwd worden, geen bezwaar is.

Het planten van padi op de ladang, gedurende twee jaren achtereen, geschiedt zelden. Naast de padi, doch meestal eerst na den oogst, kweekt men bij-gewassen (polowidjo) zoals rijskatjang-idjo, pisang, vgl. kampong Bajonde en Malekoe. T.z.v. het tegengaan van teveel ontbossing bij ladang-aanleg, worde verwezen naar het dienaangaande hierbovenvermelde. Over het algemeen kan opgemerkt worden, dat men met de ladang-cultuur als landbouw-methode voor deze bevolking tevreden kan zijn en dat het om eerder genoemde redenen niet noodig lijkt om hen te dwingen sawahs te maken. Op deze regel zijn uiteraard uitzonderingsgevallen, i.c. het voorkomen van bijzonder goede gronden, het dwingen van zwervers om zich in de kampongs te vestigen en verder de bestrijding van de neiging om op de ladang-huisjes (dus meestal ver van huis) te blijven wonen. Dit laatste euvel kan door krachtig optreden van het districtsbestuur m.i. al voldoende bestreden worden.

Hier komt nog bij, dat de sawahs-grond meestal te steriel is voor het kweken van tweede gewassen. T.a.v. de erf-bebouwing (tuinbouw), worde verwezen naar het dienaangaande eerder opgemerkte o.a. op bladzijde 15 en 16.

In dit opzicht kan evenwel ook elders nog veel bereikt worden. De L.B.K.A., die hieraan zijn aandacht wijdt, kreeg vooral goede resultaten in kp. Bajonde en Malekoe. In andere kampongs wordt daar nog zeer schaarsch aan gedaan. Dit houdt momenteel nog geheel gelijken tred met de bemoeienis dienaangaand van bovenaf. De sago-bosschen. Het voorkomen hiervan werd reeds vermeld. Het geeft een op zeer gemakkelijke wijze te verkrijgen voedsel (werkt alsook de luiheid in de hand) en men bevindt er zich, met wat bijvoeding in den vorm van visch, wel bij. De kustbewoners, wier voedsel de sago is, hebben over het algemeen zeer krachtige lichamen.

Klappercultuur. Behalve het voorkomen als erf-cultuur, kunnen nog de twee klapperondernemingen genoemd worden i.c. de onderneming "Tarengge" een erf-pachts-perceel ten name van Oei Seeuwen met een voortzetting aan de andere zijde van den weg (op naam van Oei Soeh Goan, doch in beheer van de fa. Oei Seeuwen) en Pehoesoi (Kempangan), op naam van Setalo Iwai, groot resp. 350 H.A. en 75 H.A. Beide ondernemingen zijneerst sedert korten tijd in productie. De Japanner S. Iwai, erfpacht-houder van Pehoesoi is van zins uitbreiding van dit erfpacht-perceel aan te vragen. De rubber en toeba-onderneming van de firma Oei Seeuwen resp. in kp. Bajonde en kp. Wotoe, waarvan de eerste nog niet, de laatste wel produceerend is. Verder heeft men nog in de buurt (kp. Malekoe) de koffie-onderneming van den heer G.C. Gortmans groot \pm 75 H.A. een erfpacht-perceel. Ongeveer 20 H.A. is thans met koffie beplant. Men had dit jaar reeds behoorlijk kunnen oogsten door een optredende rupsen-plaag, welke de schaduwboomen (albizzia) aantastte, hebben de koffie-struiken bij gebrek aan voldoende schaduw zeer geleden. Thans wordt de albizzia door ^{de} dadapboomen, die het beter lijken te zullen doen. Als gewassen, die nog voor de bevolking van belang kunnen worden genoemd: de kapok en de koffie. Systematisch aanplanten van den eersten boom als schaduwboom of pagar, ware te propageeeren. Er is een kapok-aanplant n.l. in kp. Doerace; deze is oud genoeg om vruchten te kunnen dragen (ongeveer 3000 boomen). Bij den aanslag op het einde van het vorige jaar, beweerde men evenwel, dat de boomen nooit vruchten gedragen hebben i.v. waarmee de aanslag uitgesteld is tot het tijdstip van vrucht-vorming.

In Juni/Juli jl. kon ik nog geen vruchten ontdekken, al wordt het langzamerhand de tijd. Aan den aanslag in de belasting van dit complex moge mijn opvolger herinnerd worden; Zou de oorzaak liggen in verwaarloozing van den tuin zijdens de bezitters dan verdienen zij m.i. een daarmee rekening houdenden aanslag.

Veeteelt.

Dese tak van betaan wordt niet of bijna niet doelbewust beoefend.

Het karbouwen-bezit bedroeg: 3302 dieren.

Het bezit aan paarden : 961 dieren.

Aantal runderen : 56 dieren.

benueens 518 varkens.

De opbrengst van de slacht-belasting over de jaren 1935 en 1936 (1/2 van het collectieloon) bedroeg f. 1.395.50 en f. 1.885.25, terwijl de maring voor 1937 f. 2.000.- bedraagt i.v.m. de verlaging der slachtbelasting m.f.v. 1 September a.s. De slacht heeft voornamelijk plaats als huislacht. Het aantal karbouwen is in Wotoe zeer groot. Een taxatie van het aantal karbouwen in dit district moet rank gaan i.v.m. het groote aantal loslopende dieren, welke, al of niet met beh. bekende, eigenaar, meestal in het bosch loopen en naar men behoefte heeft gevangen worden. Het kwaad, dat deze loslopende dieren aan de aanplant toebrengen, was oorzaak, dat scherpe maatregel en ter beperking van dit kwaad moeten genomen worden. Het besluit van het Zelfbestuur ddo. 16 Juli 1935 No. 73 gaf ten deze de noodige uitkomst. Gevolg was evenwel, dat, tengevolge van vroegere mondelinge atoemans -ter uitvoering-van-dese-verordening, ten gilde van beroepswangers ontstond, dat zich woleens vergreep aan niet loslopend dan wel tam vee. Om deze reden, voor mijn vertrek, door mij een regeling (thans nog in concept op kantoor) opgesteld als handleiding voor het districtshoofd. Aanwending van karbouwen geschiedt in het district Wotoe ook nog op bescheiden schaal voor sawah-werkzaamheden.

In het district Malili zijn zeer weinig karbouwen. In verhouding zijn er veel meer in het district Noeha; aanwending heeft hier plaats, als gezegd, voor sawah-werk, als pateke-last-dieren, voor het vervoer van rottan en damar en als slachtvee.

Paarden. Deze komen vnl. voor in het district Noeha en worden gebruikt voor het vervoer van damar. Een paard draagt 80 - 100 kg. damar. Op het gebied van verzorging dezer paarden, toezicht op verwonding etc., wordt weinig gedaan; dit zal hopelijk ten goede veranderen als er een vee-mantri voor Malili komt. Malili behoort tot het ressort van den G.I.V.A. van Makale (G.V.A. te Watampone), terwijl de vee-mantri van Masamba ook Malili tot zijn ressort heeft. De paarden zijn meerendels het eigendom van de handelaars; doch in feite te krijgen de houders voorschot om de dieren te kopen, waarbij de schuld met de vrachtprijs verrekend wordt. Invoer van paarden vanuit Bone heeft regelmatig plaats en vindt deze aanvulling altijd direct haar weg.

Runderen. Deze dieren komen weinig voor. Het onder-districtshoofd van Mangkoetana en de Makole van Noeha hebben wat beesten, de eerste de meeste. De dieren worden vnl. als fok-vee gehouden.

Veeziekten. Gedurende mijn diensttijd te Malili trad eenige malen de septichaemia epizootica op onder de karbouwen van kp. Bajondo en kp. Likoelanbara. Eenmaal kwam de ziekte voor nl. onder de paarden van kp. Kawanga. Door prophylactische vaccinatie wordt uitbreiding voorkomen.

Handel. De handel is zeker niet de minste onder de bestaansmiddelen van Malili en vooral voor het Boegineesche en Loewoesche bevolkingsdeel van belang. De Loewoesen hebben de kleine (warong-handel) in Wotoe en Malili, behalve in de groote plaatsen, waar het toko-bedrijf in handen is van de Chineezzen, een enkele Arabier en van Japanners. Verder trachten af en toe rondreizende handelaren van kp. Welado (land-schap Bone) in Malili hun waren (vooral kaim) aan den man te brengen. De handel in boschproducten: a. damar. Deze tak van handel is als eerder opgemerkt, voor wat de opkoop betreft, geheel in handen van Boegineezzen en van een enkele Chinees, terwijl de opkoop-firma's te Malili de verbinding met de buiten-wereld verzorgen (één Europeesche, twee Chineesche en twee Japansche firma's). De hoeveelheden damar en rottan die gedurende de laatste drie jaren

saacharymicosc

door den Soesoen-Romang-inner te Malili belast werden, waren als volgt:

	1935	1936	Jan. t/m Juli 1937
damar:	1608256 kg	1610252 kg	322448 kg
rotan:	591894 kg	743919 kg	53486 kg

De S.R.-heffing is gebaseerd op de marktwaarde-prijs en bedraagt 10% daarvan. Vaststelling van die basis-prijs (per 100 kg) geschiedt bij besluit van het Hoofd van dit Gewest. De uitvoerwaarde van de damar bedroeg het vorig jaar nuw getaxeerd f. 100.000.-, die van rotan f. 30.000.- Uit bovenstaand staat je kan blijken, dat de rottan-uitvoer toeneemt. Dit houdt verband met de openlegging van nieuwe terreinen. De damar-cijfers vertoonen een gedrukt beeld, omdat daarin de regentijd valt, gedurende welke, veel minder damar aangevoerd wordt i.v.m. de verkeersmoeilijkheden.

Damarproducenten zijn de bezitters van tapvergunningen van damar-boomen in Malili (vooral veel in Noeha), daarna in Malili en voor wat betreft het district Wotoe in het Moeng-Koetanawche). Men gaat naar de Bosch-opzichter zegt dan en daar staan honderd of twee honderd boomen en krijgt - een briefje van het districtshoofd met eenige inlichtingen moet vertoond worden - zonder verder onderzoek het behoorde briefje. Men dient alleen de voorgeschreven, bij den Bosch-opzichter te koop blikjes, als herkenningsteeken aan zijn boomen te bevestigen en zich verder aan de voorschriften omtrent wijze van tappen etc. te houden. Voor de controle op de naleving van deze regeling is te Malili een Bosch-opzichter met twee bosch-mantri's en twee bosch-wachters bescheiden; deze ambtenaren hebben eveneens Masamba en Kolaka als hun ressort. Malili herbergt ook nog vier herbaria (CII t/m CV); waarvoor is een herbarium-mandoeur en een daglooner zijn aangesteld. Hier worden thans voorkomende soorten boomen in stand gehouden, proeven genomen, ~~naad gewonnen etc.~~

De damar-tapper (meestal is dit een ander dan houder van het briefje, met wien hij als regel gelijk-opdeelt), levert meestal zijn product weer aan een zgn. poenggawa van wien hij

voorschot op zijn product pleegt te ontvangen: de poenggawa staat op zijn beurt wederom met voorschotten in het krijt bij de groote opkooopers. De voorschotten bestaan voor de damar-zoekers uit rijst, zout en ook wel eens geel. De damar welke te Malili uitgevoerd wordt, is ook gedeeltelijk afkomstig van Kolaka, zoomede van de landschappen Kolonedale en Kendari. Bestond er oorspronkelijk geen enkele hinderpaal voor dit door-vervoer (de weg over het meer ligt gunstig t.o.v. de damar-boomen in Kolonedale en Kendari en de handelaren hebben relaties langs den geheelen af te leggen weg!), later is Kendari bezwaren gaan maken tegen dit invorderen van Malili van de Soesoen-Romang van bosch-producten afkomstig van dat landschap. Sedert is bepaald, dat de S.R. die aan Kendari toekomt aan dat landschap gerestitueerd wordt. Hiertoe wordt sedert medio December van het vorige jaar de damar van Kendari gespecificeerd aan de boom en op het kantoor. Kolonedale hield omstreeks October van het vorig jaar de damar van daar afkomstig, om de zelfde redenen vast, thans heft dat landschap zelf de S.R. voor de damar welke de grens passeert; Deze damar is op haar verderen weg voorzien van kwitanties (maandelijks dzz. ter controle opgegeven aan de Civiel Gezaghebber aldaar) en is verder vrijgesteld van enige betaling. Het aantal tapbare damar-boomen gaat achteruit. Bedraagt het aantal uitgegeven boomen thans ongeveer 120.000 boomen, de reserve wordt berekend op \pm 10.000 boomen. Nieuwe boomen worden niet bijgepland; één boom heeft om haar volle wasdom te bereiken, volgens bewering van den vorigen Bosch-opzichter, honderd jaar en langer noodig. Overtuigingen van de damar-verordening worden voorgebracht door de bosch-beambten; het aantal bedraagt ieder jaar tusschen 90 en 100 zaken.

Rottan. Dit bosch-product komt uiteraard vooral voor in het meer maagdelijk bosch. Er zijn, wat dien-aangaand nog vrijwel ongerepte gebieden ten Noorden van den weg Wotoe-Masamba maar het aantal van dergelijke terreinen neemt steeds af. Het kappen van rottan is een zeer geliefd middel om aan sima-geld te komen. Ook van buiten, kwam men - de rotan in de o.a. Masamba is zoo goed als verdwenen! hier, doch moet hiervoor een stokje gestoken en dit beperkt worden tot gebieden waar nog geen kampongs speciale rechten uitoefenden of wenschten uit te oefenen.

Op de twee eerst-genoemde plaatsen is iederen dag passer, op de laatste twee alleen op resp. Vrijdag voor de eene en Zaterdag tav. de andere. De opbrengsten van de passers vertoonen over de laatste jaren gerien - een ongeveer gelijkblijvend beeld -, zie onderstaand staatje.

Opbrengsten passers in 1935:	/. 1737.08
1936:	" 1714.50
Taxatie 1937:	" 1800.-

Voor 1938 wordt een veel grootere opbrengst verwacht door betere controle, welke onder meer bevordert wordt door de ompagging van de twee groote passers (van Malili en Wotoe), welke dit jaar gereed kwam. Op het gebied van heffing der passersinkomsten geldt te Malili een andere basis dan te Wotoe. Ik geef mijn opvolger in overweging deze tarieven nl. 10% voor kleine partijen en 4% voor groote idem (met aflopende schaal voor waarden tusschen /. 4.- en /. 10.-), Nog eens op schrift te stellen en aan de mandeers te geven. De gebruikte gewichten zijn: lattie en kilogram. In den dani-handel wordt eveneens gerekend in 100 kg. Voor het afwegen van den dani worden dijngs gebruikt. Op behoorlijk afken van de meet- en weeg-werktuigen moet in deze o.s.a. streng gelet worden, daar de handelaren dit meermalen pogen te onzeilen.

Nijverheid. De nijverheid beteekent al zeer weinig in Malili. Er is wat smeed-kunst in kp. Soroko en kp. Toeroen (Nocha), kp. Wotoe en kp. Moengkoetana. Het benodigde staal (ijzer) koopt men in staven. Men maakt badiks etc. Potten bakken, weef-nijverheid etc., komen weinig voor, behalve dan voor eigen gebruik. Verder hier en daar nog wat verkoop van dakbedekking van nipah- of roemia-bladeren. Nog worde een bescheiden vlecht-werk-beoefening (alamariet) vermeld in het Wotoesche. De jacht van geen betekenis als bestaansmiddel. Jacht op grof wild (krokodillen) ancoangs) komt weinig voor en dan nog meestal door menschen uit Masamba etc. In het jachtseizoen wordt wat op herten gejagd. Klopjachten worden (bij mijn weten) niet gehouden.

Als eerder opgemerkt (onder bevolking) houdt de kustbevolking zich vooral met dit bestaansmiddel bezig. Ook te Malili wordt meestal visch aangevoerd, al is het geen uitzondering, dat men geen behoorlijk visch (kakap ed.) kan kopen. Gebruikte werktuigen: sero's, poeka, pansabe, banrong en pantjang. Viskvijvers, tijdelijk aangelagd op sawahs, komen weinig voor.

Jacht.

Visscherij.

Houtbedrijf. Als bedrijf mag in dit opzicht slechts genoemd worden het ebben-hout-kapbedrijf van T. Matsumoto te Malili, die reeds jaren op kampong Lambaresse (Wotoe) bezig is. Zichter gatro kappen (van j

Bij uitvoer wordt, natuurlijk, Soesoer-Romang betaald d. Matsumoto vd. is van zins ook ebbenhout uit het bosch bij kampong Angkona en in de buurt daarvan te gaan kappen. Hij zal zich evenwel tevoren dienen te verstaan met het Bestuur en den Boschopzichter.

Prauwen-handel. Deze is voor enkele kustkampongs van belang. Malili is rijk aan goede houtsoorten o.s.a. bajan, kaloejoe, kajoe hitem, klapi, waarvan de laatste houtsoort voor het maken van prauwen gebruikt wordt. Veel uitvoer van prauwen heeft plaats naar Bone en Sengkang. Hier komt nog bij, dat te Malili alleen Soesoer-Romang en geen houtretributie pleegt betaald te worden, zoals bv. wel op Palopo. Dit feit is inmiddels aan den Assistent-Resident gerapporteerd. Chindestiene uitvoer van hout -i.c. zonder betaling van Soesoer-Romang - is ook al eens geconstateerd en dient hiertegen gewaakt te worden.

De toko-handel. Op de grootseplaatsen (Malili, Wotoe, Timampoe, Lengkobale) is in handen van Chineezers (aantal totaal ongeveer 30) Japanners (totaal 3) en Boegineezers. De verhandelde waren zijn rijst en de gebruikelijke lengganan-artikelen en katoentjes etc. vnl. van Japansch fabrikaat.

De passers. Passers zijn te Malili, Wotoe, Laewo en Boerace.

Werk van Com. Boffen

Tot ongeveer het jaar 1923 (vanaf ongeveer 1919?) werd in de nikkel -(ijzer)-erts gebieden van Malili (kp. Warace, kp. La Roma) een Mijnbouwkundig Geologisch Onderzoek gehouden. Een geheel dorp van personeel van dezen dienst woonde toenmaals op een plaats dichtbij Warace. Na het staken van het onderzoek werden nog verschillende exploitatiepogingen ondernomen, de laatste in 1935 of 1936.

Den van mens
zonder hier
Schaar

h. Gezondheids-toestand.

De G.I.A. van Masamba heeft mede Malili als ressort. Hij bezoekt Malili wiskelijks, hetgeen ook zeer gewenscht is voor de bewaking van de gezondheidstoestand in het algemeen en voor het toezicht op het werk van den Mantri-verpleger te Malili in het bijzonder. Te Malili bevindt zich ook een landschapsziekenhuis, waar dagelijks polikliniek wordt gehouden. Verder is te Malili nog een vaccinateur bescheiden; de opkomst bij zijn tournee's van de kampongbevolking is gemiddeld goed te noemen. Voorkomende ziekten: Malaria. Deze ziekte droeg vroeger, vooral in het district Moeha, het karakter van een volksziekte. Uit het onderzoek van Dokter Gothein (in 1928) en van den G.I.A. Lumanaw (in latere jaren) is komen vast te staan dat in verschillende kampongs, het indexcijfer van de vergroote milt op 100 was te stellen (o.a. kp. PaE2). In deze toestand is veel verbetering gekomen o.a. door kininiseering (de Zending-leeraar, maakt veel propaganda op dit gebied) en door de sgn. "klamboe-actie". Deze actie ontstond toen, na het bezoek van dr. Gothein, deze het niet gebruiken van klamboe's als de voornaamste oorzak van deze, daar endemisch-heerschende ziekte aanwees.

De Zending-leeraar heeft zich toen beschikbaar gesteld voor de hulp-verleening ~~aan de~~ bij de distributie en propaganda van klamboe's. Hem is omstreeks 1931 door den Gouverneur een bedrag ad / 1.000,- ter hand gesteld.

Van dit geld heeft hij vanaf dat jaar klamboe's laten vervaardigen en deze onder de menschen gebracht. Eenvoudige prijsvermindering werd gegeven. Hierdoor en op meer indirecte wijze (voorbeeld doet volgen) is in ongeveer vijf jaren een groot aantal klamboe's in gebruik genomen; thans zijn er kampongs met 60-100 klamboe's. De klamboe's worden uiteraard aan iedereen, die er om vraagt verstrekt. Het vorig jaar is wederom een bedrag van / 200,- op de begrooting voor dit doel toegestaan; dit jaar wederom / 200,- na storting tevoren van het batig saldo ad ruim / 200,-. Drainering van de moerassen en andere vochtige plaatsen in PaE2-vlakte, middels het ga van van leidingen, (sawah-aanleg) onder toezicht van den Mantri-Landbouw Sangke, heeft eveneens een goede uitwerking gehad, zoodat gezegd kan worden, dat de resultaten bij een eventueel onderzoek op een dergelijk uitgebreide systematisch, dekters-schad als vroeger tav. het voorkomen van malaria veel verbetering te zien zou geven. Hetzelfde gunstige effect geldt tav. de invloed van de woning-verbetering, vgl. het eerder-oppgemerkte omtrent den bouw van nieuwe kampong-woningen.

Fransboesia. Een ziekte, die vroeger veel voorkam maar door systematische bestrijding van den G.I.A. te Masamba steeds zeldzamer wordt.

Olifantsziekte. Komt weinig voor zoals lepra, kruisrindigheid etc.; alleen influenza-epidemietjes komen vooral in de kenteringstijd, nogal eens voor, waardoor het sterfte-cijfer, zonder daarom verontrustend te behoeven te heeten op vrijwel genotte tijden eensklaps ongunstig beïnvloed worden. In de kotta Malili ben ik met den G.I.A. begonnen, om i.v.m. hygienische eischen wat orde in de latrine-bouw te brengen, middels het dempen van sommige en verplant sen boven de kali van andere. Verbetering van hygienische toestand wordt ten deze ook nog verwacht van een doortrekken van den waterleiding en plaatsing van eenige hydranten in de kampong.

Onderwijs.

Dit wordt voor wat aangaat het volksonderwijs gegeven aan vijf landschaps- en 1/4 zending-volksscholen welke laatste allen op twee na (Tasibaroe en Angkona) gesubsidieerd zijn. Over de laatstgenoemde scholen is de Zending-leeraar de beheerder. De absentie-schoolgeld-cijfers zijn nog lang niet bevredigend. Hierin kan stellig nog wat verbetering komen indien de districtshoofden er wat meer aandacht aan besteden.

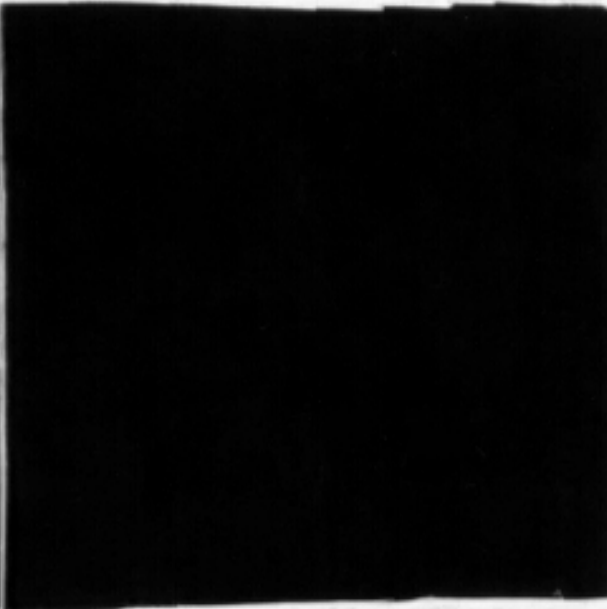
De hoofden zijn evenwel reeds overladen met andere dienstwerk. Het onderwijs wordt in de taal van de betreffende streek gegeven. De onderwezen (tweede) taal is meestal: het Maleisch, de onderwezen letterschriften zijn voor wat aangaat de landschapsscholen: het Latijnsche, het Boeginesche en Arabische schrift (eerst in de derde klas), behalve te Warace, waar laststgenoemde schriftsoort niet onderwezen wordt. Bij het begin van het schooljaar 1937-1938 (de zendingsscholen hebben het kalenderjaar als schooljaar; deze niet-concordantie met de Gouvernementsregeling is n.i. verkeerd, evenals het aan leeren van het blokletter-geschrift, waarvan de heer Kruyt te Pandole (Mentor van het Zendingsonderwijs) niet af te brengen schijnt) viel over de geheele linie, een toename van het aantal leerlingen te constateeren. Hier van zal het gevolg waarschijnlijk zijn, dat een tweede lokaal (i.p.v. het weer aan de Vervolgschool afgestane lokaal) voor de volksschool te Malili moet worden gebouwd. Voorloopig zijn de leerlingen ondergebracht in een daarvoor ingerichte ruimte in de landschapsgoedang, teneinde te zien, of deze aan was stand houdt. Uitbreiding van het volksonderwijs lijkt niet gewenscht, behalve wellicht voor een school aan de andere zijde van het Toweeti-meer, nl. te kp. Beace (kp. Lambatoe). Het betrokken districtshoofd is opgedragen rapport uit te brengen over deze kwestie.

Vervolgschool te Malili.

Ook deze school boekte met 58 leerlingen een groote toename van het 11. aantal vergeleken bij het vorige jaar (1933). Dit heeft geleid tot benoeming van een tweede leerkracht die nog niet gearriveerd is.

Particulier H.I.S. Te Malili bevindt zich thans een jonge man met volledige bevoegdheid (Europeesche akte) die van zins is n.i.v 1 Sept. a.s. een particulier H.I.S. met Schakelklas te openen. Hij heeft tot op heden ongeveer 15 leerlingen voor zijn school gevonden. Het pogen verdient hulp, er is te Malili wel eenige zij het niet talrijke, bibit.

Economische toestand.

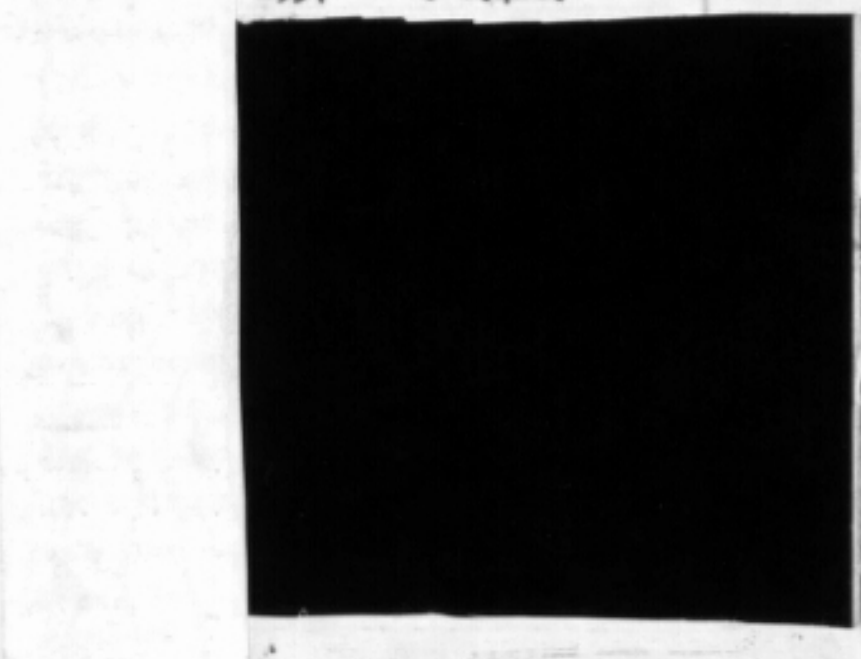
Hierover kan men zeer uitvoerig maar ook bondig zijn. De dorps-economie is een primitieve- dus zal ik mij bepalen tot eenige korte woorden, ook omdat hieboven reeds hier en daar economische kwestie's ter sprake kwamen. De voornaamste bestaansmiddelen wortelen in den bodem n.a.w. het kan nooit erg mis gaan met de voedsel-toestand waar kwestie's als tav. beschikbaarheid van grond e.d. hier niet bestaan. In de beoefening van den landbouw en vischvangst wordt altijd nog wel een levens-onderhoud gevonden. De rijst oogst van de ladangs, zoowel als die van de reeds afgeogste sawahs was dit jaar zeer bevredigend, het meest nog die van de ladangs. Rijst-invoer heeft evenwel toch nog plaats en heeft dit weleens tot gevolg, dat er een plotselinge, scherpe prijsstijging is, tengevolge van het laat binnenkomen van de prauwen, die dat voedsel aanvoeren. Vooral het achterland (de op voorschot levende damartappers) kunnen van deze al of niet gewilde strooming de dupe worden. De Loewoeres heeft nog altijd zijn sago om van te leven. Damar en rotan laten den handelaren nog altijd (nog wat winst al zijn de prijzen, vergeleken bij de 10 jaar geleden, zeer gedaald. In het afgelopen half-jaar steeg de prijs met /. 1.- - /. 2.- per picol. Door verbreiding van de kennis van de damar - en rotanprijzen- houten borden hangen hiertoe op de voornaamste centra van den handel - wordt z.v.m. bevoerd, dat het voordeel hiervan ook, tenminste gedeeltelijk, aan den producent ten goede komt. De prijzen zijn thans van 1 picol damar toba/AA/ (de beste soort) /. 13.50 voor idem toba tjampoeran /. 11.25 voor damar boeah /. 12.75, alles per 100 kg.

Rotan is momenteel - zie ook het vermelde eerder onder bosch-producten in het staatje van den uitgevoerde rotan over 1937-zeer gewild. Ook hier worden wat hogere prijzen gemaakt. Hier staat tegenover, dat de vindplaatsen van bepaalde kampongs uitgeput beginnen te geraken, zoodat de menschen steeds verder van huis moeten om rotan te vinden. Hiermee dient bij den aanslag in de toekomst rekening te worden gehouden. Andere gebieden zullen evenwel voor de rotan-kap open komen te liggen, indien de auto-weg naar Tabarano en naar Timampoe voltooid zal zijn. De auto's rijden thans reeds tot paal 23 en de winst-kansen bieden genoeg speling voor eenige meerdere ver-

voerkosten.

Uit de toenemende afkoop valt ook de verbetering van de conjunctuur (een groot woord voor "den kleinen man") te lezen. Deze bedroeg:

in 1935	f. 1.492.-
" 1936	" 5.928.40
" 1937	" 6.428.-

III Voortbrengselen .

a. het dierenrijk.

De Fauna is niet rijk aan vertegenwoordigers. Krokodillen, anoeangs, wilde zwijnen, slangen en apen vormen de wildstand naast kleiner gedierte, zoals de klapperrat, wilde boskaf etc. Vangst om voordeel geschiedt weinig; zie ook onder jacht. De gevangen sawah-slangen (pythons) worden naar de Chineesche toko's gebracht, waar men f. 2.- f.3.- geeft voor een huid van eenige meters.

b. het plantenrijk.

Verwezen moge worden naar het eerder-vermelde o.s. onder Bosch-producten.

IV. Transport-middelen.

a. te land.

Autobussen, (vrachtauto's genoemd) rijden vrijwel dagelijks van Malili naar Wotoe en veelal van daar door naar Masamba en Palopo en weer terug. Terzake van het toezicht op deze vervoermiddelen zij opgemerkt, dat de keuring, die dit jaar uitgesteld moest worden, mede reden is geweest, dat de auto's wel niet aan alle voorschriften zullen voldoen. Verschillende autobussen, "oude chassis" van personen-auto's, waarop een bak gebouwd is, staan nog in boek als personen-auto. Afdoeening van deze geentameerde kwestie's kon niet meer door mij geschieden.

b. Water

Het vervoer geschiedt voor het overige, wel tav. de verbinding van Malili met de zee met

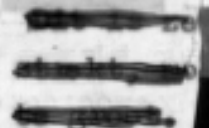
met laadprauwen of pelarie's en op de rivier en langs de kust met vlerk-prauwen en sampans (batangprauwen); op de rivieren wordt het verkeer onderhouden met batang-prauwen. Op de meren van Noeha geschiedt het vervoer (vnl. tot overbrengen van damar naar Timampoe) met vlerkprauwen of djarampa's.

V. Bestuur.

a. Algemeene Inrichting

Het Plaatselijk Bestuur wordt behalve door het Zelfbestuur van Loewoe en den Europeeschen Bestuurs-ambtenaar bijgestaan door een Hulp-bestuurs-assistent, gevoerd door drie districtshoofden, de twee Mentjam's van Malili en Wotoe en den Makole van Noeha. Kwam het Zelfbestuur niet vaak in deze onderafdeeling, den laatsten tijd kwam dit wat meer voor. Hoewel uiteraard velerlei hier voorkomende toestanden en gebruiken bij de leden van het Zelfbestuur van Loewoe bekend zullen zijn, speciale kennis van de toestanden, vooral in het achterland van Malili/de meerderheid van het Zelfbestuur ~~kan moeilijk bij geringe bezoek aan Malili van~~ verwacht worden. Dit valt te bejammeren, zulks vooral, omdat het Zelfbestuur uiteraard over velerlei kwestie's haar advies dient uit te brengen en beslissingen dient te nemen. Omtrent het districtshoofd van Noeha en diens bijzondere positie, werd boven reeds een en ander gezegd. Voor wat aangaat verdere Inlandsch Bestuur in dit district, zij nog opgemerkt, dat de laatste 10 jaar onder den Makole van Noeha een Soellewatang van Tabarano werkzaam was, wiens oorspronkelijke functie van hulp van den Makole bij het Bestuur over de kamongs, om en bij Tabarano (To PadoE) en To KarongsiE-stammen), spoedig eens werd van hulp bij het werk in het geheele district.

kan moeilijk bij geringe bezoek aan Malili van

~~krifgen spe
caten/zeer
verke tal
melding HA~~

De voornaamste onder de stammen
zijnde To Padoe, To karongsif en To Noehs,
eertijds onder een Mia-Mahola (regelrecht
onde r den Makole), welke Adatpunten bij on-
ze vestiging/afgeschaft. Ik kreeg niet den
indruk, dat van de oude instellingen nog veel
is blijven hangen, zie mijn brief over deze
kwestie. Er zijn in dit district 25 kampongs.

Het district Malili. Aantal kampongs 12 .

~~enkele knip
nl. Ky. Iah
voora. ver
treeden van~~

~~winig op
naar kp. al
ook een hu
trictsbord
behalve zec
in staat o
Zijn oudste
al het weid
age kan zie
zich honden
geen groot
Hierna ver
werk bij~~

Het district Wotoe. Aantal kampongs 27.
De twee groote bevolkingsgroepen, hier zijn
Loewoeresan en de BareE-Toradja's (To Bela).

Belastingen,

De aanslag over de jaren 1935 en 1936 bedroeg resp.
37.169. en 37.081.70, terwijl de hoofdaanslag voor
1937 36.714.75 bedroeg, waarbij een eerste supple-
toire aanslag (ddo. 1 Juli j. afgesloten) komt ten
bedrage van f. 2. 389.50, zoodat de totale aanslag
1937 wel ongeveer 40.000 zal bedragen.

De Gemiddelde aanslag is zeer hoog, nl, f. 5.82⁵
sira badan bedroeg veelal 5.40⁴

↳ komen

hulp-middel
belastingen
De kap-gebi
veelheid r
gevolg lang
blijven lig

ll-

ag

ng of

voor

t,

dt,

ie-

/5.-

ter

ijd

tatie,

an-

Inkomsten-belasting. Wordt gegeven van de Europeanen, Japanners en Vreemde Oosterlingen. De totaal-aanslag bedroeg voor dit jaar voor deze groep, de groote aanslag / 802.660, waarvan op ultimo Juli betaald was / 379.55 tav, kleinere aanslag / 176.-, waarvan op 31 Juli betaald was / 82.- Hierbij moge worden bedacht, dat verschillende biljetten IB groote aanslag eerst laat zijn uitge-reikt, zoodat dus de afbetalingen vnl. in de tweede halfjaar vallen. Met wat aansporing tot betalen komt men hier een heel eind.

Loonbelasting. wordt slechts tav. 4 à 5 per sonen geheven. De Hoofden genieten / 75.- salaris per maand, terwijl hun reiskosten te dragen / 15.-, 15.- en / 5.- het laatste bedrag is dat voor het districtshoofd van Malili.

Twee kampong-hoofden nl. die van Malili en van Wotoe genieten een vaste bezoldiging, i.c. van / 20.- per maand een oud voorrecht, waaraan i.v.m. de grootte van de kampongs, de verantwoorde-lijkheid, die op hen rust en om hen beter in de hand te houden, het niet wenschelijk is. te tornen.

~~in slink,~~
~~geheel and~~
 willig b.s.
 altijd een
 borgen lij
 reden kunn
 Zijn schoo
 toe in nog
 groot aand
 het Moengk
 ten uitsta
 met oppas
~~door dit p~~

C. Rechterswezen.

De Rechtspraak wordt tav. groote zaken uitgeoefend door de Hadat, Voorzitter: De Controleur met als leden minstens twee districtshoofden of onder-districtshoofden. Deze geringe keus van leden was wel eens handicap voor het berechten van zaken, zoodat weleens de hulp van een Zelfbestuurs-lid moest worden ingeroepen bij afwezigheid van een districtshoofd. Dezerzijds wordt in overwegig gegeven, de Hadat met een of twee leden aan te vullen, waarvoor ware te nemen allereerst het kampong-hoofd van Malili dan wel in tweede instantie het hoofd van kp.Oessoë. De "kleine" rechtspraak wordt gehouden door den All.Sprekend Rechter i.c. de Controleur. Bij gebrek aan adatgemeenschappen en gebrek aan kennis van bepalingen voorshands van de districtshoofden, dient deze toestand voorloopig bestendig te blijven. Het criminaliteits-cijfer, is goed, hiernede moge verstaan worden. Diefstal-zaken komen weinig voor, vooral hoogst zelden bij de To Lampoe en To Bela, evenzoo het toebrengen van lichamelijk letsel, anders staat de zaak bij de To Loewoe, ofschoon deze, anders dan bijv.den Boeginees, gelukkig minder gauw met de badik steekt dan en naar grijpt. Het eerste in dit ^{opzicht} ~~opzicht~~ nog de Wotoe'er. Dronkenschap komt hier weinig voor, wel wordt hier en daar sagoeër bereid en ook wel verkocht. De betreffende Gouverneursregeling is niet op deze menschen toepasselijk, bemerkte ik, toen ik dit punt eens opzocht tensinde eventueel met sanctie te kunnen optreden. Met waarschuwingen is een voorkomend geval volstaan.

Dobbelen.

Dobbelen. Dit kwaad komt nogal eens voor waar Boegineezen en Malilneezen samen treffen. Ook de Christen-Inlanders bezwijken voor nogal eens voor deze verleiding. Laten vechten van hanen heeft ook nog a/eens plaats.

Politieke toestand: Rustig. Vereeniging komen niet voor, slechts in kp. Balo2 (Wotoe) wonen eenige P.S.I.I. leden.

De districtshoofden werden hierboven eenigszins gekarakteriseerd; voor wat aangaat hun afkomst zij nog opgemerkt, dat de Mantjara van Wotoe van vaderszijde niet van een bestuurs-geslacht afstamt. Zijn vader was handelaar alvorens districtshoofd te worden; hij ging over naar de Bestuursdienst, omdat de handel slecht ging, maar heeft goed voldaan. De moeder van deze jongen man is nauw verwant aan het Zelfbestuur. Het districtshoofd van Malili is eveneens nauw verwant aan het Zelfbestuur van Lowoe en behoort dus tot de hooge adel.

~~_____~~
later bene
van Noeha
Bela van h
In het kor
houdingen
Nederlands
mentelijch
Te Lempo
uit hun en
te danken
widen doe
daaron mee
preciatie
heden, get
vaardig is
aan belakt
ting. Bek
van medic
sibee

Malili, den 19de Augustus 1937.-
De Controleur van Malili,

[Handwritten signature]